

4. Životní prostředí

Půdní fond

Ubývá zemědělské půdy, zejména orné

Tendence poklesu zemědělské půdy způsobená především omezením zemědělské výroby se proti minulému období nezměnila. Nadále přetrvává úbytek orné půdy při současném nárůstu výměry trvalých travních porostů. Nejvýraznější pokles podílu orné půdy na celkové výměře byl zaznamenán na Tachovsku (snížení proti roku 2006 o 1,4 procentního bodu). Celkový podíl orné půdy v roce 2011 nejvíce ovlivňují okresy v zázemí města Plzně s převážně zemědělským charakterem, a to Plzeň-jih a Plzeň-sever. Dosaženou hodnotou nad 40 % podílu orné půdy na celkové výměře převyšují oba okresy i republikový podíl, a to v průměru o cca 4,5 procentního bodu. Při analýze půdního fondu podle jeho struktury lze zaznamenat v roce 2011 proti roku 2006 téměř stagnaci podílu zastavěných ploch, nádoří a ploch dopravních s výrazným zastoupením okresu Plzeň-město (podíl 12,8 % na celkové výměře), který jako téměř jediný v Plzeňském kraji vykazuje proti roku 2006 nárůst o 0,4 procentního bodu. Nadále se projevuje jako jeden z faktorů ovlivňujících vývoj půdního fondu nadměrná urbanizace.

Rostoucí trend podílu lesních pozemků zůstává zachován

Jedním z důvodů růstu ploch lesních pozemků je i zalesňování zemědělské půdy. Výměra lesních pozemků v přepočtu na celkovou výměru v roce 2011 dosáhla 39,7 % a překročila tak dosaženou hodnotu v ČR o 6 procentních bodů. Jedná se o lesní plochy nacházející se zejména v horských a podhorských oblastech Šumavy, Českého lesa a dále na severovýchodě regionu v Brdech a na Křivoklátsku. Nejvyšší podíl lesních pozemků na celkové výměře v kraji mají okresy Klatovy (43,2 % z celkové výměry okresu), Rokycany a Tachov (43,3 %). Z lesnatých ploch tvoří převážnou část lesy hospodářské, kde podle druhového složení převládají jehličnany, především smrk.

Ekologické zemědělství

Co to je ekologické zemědělství?

Ekologické zemědělství je jedním z faktorů trvale udržitelného rozvoje. Jako součást agrární politiky státu představuje moderní formu hospodaření, která respektuje přírodní zákonitosti, přirozenou kvalitu a úrodnost půdy a minimalizuje použití chemických prostředků pro zemědělskou výrobu a tím i negativní dopady na životní prostředí.

Počet ekologických zemědělců stále roste...

Trend zvyšování počtu ekologických zemědělců stále trvá. K 31. 12. 2011 bylo v Plzeňském kraji zaregistrováno 412 ekologicky hospodařících zemědělců. Ve srovnání s rokem 2006 stoupl tento počet pětinašobně. Nejvíce ekologicky hospodařících zemědělců je v okrese Klatovy (40,8 %) a Tachov (21,6 %). Tyto okresy díky svým geografickým podmínkám neumožňují provozovat klasické konvenční zemědělství, a proto využívají formy zemědělství ekologického, které hospodaří na menších plochách. Více jak desetinašobně stoupl od roku 2007 počet ekologických zemědělců hospodařících souběžně i na konvenční půdě. V Plzeňském kraji relativně nejvíce těchto ekologických zemědělců hospodaří v okresech Klatovy, Plzeň-jih a Tachov.

Stejně tak i podíl ekologicky obhospodařované půdy

V roce 2011 podíl ekologicky obhospodařované půdy (včetně přechodného období) na celkové výměře zemědělské půdy dosáhl 13,1 %. Ve srovnání s rokem 2006 vzrostl tento podíl více než dvojnásobně. V mezikrajském srovnání podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy řadí Plzeňský kraj na sedmé místo v rámci ČR. Hodnota v regionu (13,1 %) však převyšuje celorepublikový průměr o 1,7 procentního bodu. V roce 2011 vzrostla také výměra obhospodařované půdy v přechodném období, a to více jak čtyřiapůlkrát a současně s tím i výměra ekologicky obhospodařované půdy o 81,9 %. V meziokresním srovnání nejvyššího podílu ekologicky obhospodařované půdy dosahují okresy Tachov (29,6 %), Klatovy (17,2 %) a Domažlice (8,6 %) s relativně nejvyšší výměrou zemědělské půdy. Jmenované okresy jsou oblasti s kvalitním čistým životním prostředím, nízkou mírou urbanizace, málo osídlenými územími s loukami a pastvinami v horských a podhorských částech regionu. Nejnižšího podílu, eliminujeme-li specifické postavení okresu Plzeň-město, dosahuje okres Rokycany (5,4 %). Porovnáme-li podíl ekologicky obhospodařované půdy z hlediska retrospektivního vývoje

Ekologické zemědělství není jenom půda...

od roku 2006, pak největší nárůst tohoto ukazatele zaznamenal okres Domažlice, Plzeň-jih a Rokycany (více jak čtyřnásobek). Okres Plzeň-město má v tomto ukazateli poněkud specifické postavení, díky němuž se hodnota podílu z hlediska vývoje pohybuje v intervalu od 0 % do 1,7 %.

Ekologické zemědělství zahrnuje mimo ekologicky obhospodařované půdy také ekologický chov hospodářských zvířat a následně ve finále bioprodukty jako výchozí surovinu pro výrobu biopotravin.

Je to dynamicky se vyvíjející článek současného zemědělství, který v některých směrech nahrazuje hospodaření konvenční. Zatímco důležitým faktorem rozvoje konvenčního zemědělství je hospodaření s důrazem na profit s negativním dopadem na životní prostředí, v ekologickém hospodářství je to snaha hospodařit v souladu s principy přírody a jejích rozmanitostí a vytvářet tak zdroje pro kvalitní suroviny, bioprodukty a čisté životní prostředí.

Vodovody a kanalizace

Specifické množství vody fakturované domácnostem klesá...

Za sledované období se snížila hodnota relativního ukazatele specifické množství vody fakturované domácnostem (v přepočtu na obyvatele a den) o 13,4 litry na osobu a den. Z toho jen za poslední rok klesla spotřeba o 7,2 l na osobu a den. V rámci ČR v roce 2011 výsledek 83,4 l na osobu a den představuje šestou nejnižší hodnotu mezi ostatními regiony. Touto denní spotřebou na obyvatele se Plzeňský kraj pohybuje pod republikovým průměrem, a to o 5,2 l na osobu a den.

Kvalita povrchových vod souvisí s čištěním vod odpadních...

Největšími zdroji odpadních vod jsou osídlené celky, a to města a obce. V roce 2011 dosáhla délka kanalizační sítě 2 710 km, tj. o 10,7 % více než v roce 2006. Současně bylo v tomto roce napojeno na veřejnou kanalizaci 78,3 % obyvatel, což ve srovnání s rokem 2006 představuje nárůst o 0,6 procentních bodů. Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s koncovou čističkou odpadních vod (dále jen ČOV) po několikaleté stagnaci vzrostl, a to o 2 procentní body. V roce 2011 bylo na území kraje vypouštěno do kanalizace 30 479 m³ odpadních vod. Podíl čištěných odpadních vod vyjádřený poměrem vypuštěných odpadních vod do veřejné kanalizace a čištěných odpadních vod (bez srážkových) proti roku 2006 stoupl o 5,7 procentních bodů, avšak v posledních dvou letech téměř stagnuje. V Plzeňském kraji bylo do konce roku 2011 vybudováno 177 ČOV s celkovou kapacitou cca 184 tis. m³/den, z toho z 98,9 % se jednalo o ČOV mechanicko-biologické.

Emise

Důležitým faktorem hodnocení kvality ovzduší je množství emisí

Na kvalitu ovzduší v Plzeňském regionu mají významný vliv emise především z malých a mobilních zdrojů (zvýšený výskyt smogu způsobený rozvojem automobilové dopravy). V důsledku restrukturalizace některých výrobních procesů, likvidace zastaralých a nevyužívaných provozů a do jisté míry i v důsledku přechodu na jiný, ekologičtější, způsob vytápění došlo od roku 2006 k poklesu emisí hlavních znečišťujících látek zejména u velkých a středních zdrojů znečišťování. Intenzivní rozvoj automobilové dopravy v souvislosti s využíváním dálnice D5 je dalším faktorem, který ovlivňuje kvalitu ovzduší v Plzeňském kraji. Z analýzy dat měrných emisí (REZZO 1-4) je patrné, že od roku 2006 došlo k poklesu měrných emisí oxidu siřičitého (o 0,43 t/km²), oxidu dusíku (o 0,39 t/km²) i oxidu uhelnatého (o 0,65 t/km²), a to především vlivem poklesu u velkých stacionárních zdrojů (REZZO 1). Pokles měrných emisí oxidu uhelnatého byl způsoben zejména výrazným poklesem měrných emisí u mobilních zdrojů (REZZO 4). Z meziokresního srovnání je též patrný mírný pokles či stagnace (data jsou pouze za stacionární zdroje REZZO 1-3) s výjimkou okresu Plzeň-město, kde měrné emise oxidu siřičitého klesly od roku 2006 o 67 % a oxidu dusíku o 57 %. V celorepublikovém srovnání se Plzeňský kraj hodnotou měrných emisí oxidu siřičitého posunul na 5. nejnižší místo a oxidu dusíku si zachoval místo třetí. Nejvíce zatížená emisemi znečišťujících látek jsou území s vysokou koncentrací průmyslových činností, s vysokou hustotou osídlení a značně soustředěnou dopravou. Mezi méně zatížené oblasti patří horské partie Šumavy, Českého lesa a západní části Brd.

Odpady
*Produkce
podnikového odpadu
se snížila*

Odpad je jedním z negativních vlivů zasahujících do environmentální sféry. Současná situace v odpadovém hospodářství je charakterizována převahou množství produkovaného odpadu nad jeho relativně nízkým využitím jako zdroje druhotných surovin a energie. Produkce **podnikového** odpadu vzniká v přímé závislosti na materiálové a energetické náročnosti výroby a zpracování. V Plzeňském kraji bylo v roce 2010 vyprodukováno 1 058,5 tis. tun podnikového odpadu. Ve srovnání s rokem 2006 to znamenalo snížení o 850 tis. tun odpadu, tj. o 44,5 %. V retrospektivním pohledu má vývoj produkce odpadu proměnlivý charakter s mírnými výkyvy jak v absolutních hodnotách, tak i v přepočtu celkového množství vyprodukovaného odpadu na 1 obyvatele v regionu. Hodnota tohoto relativního ukazatele dosahovala v roce 2010 v Plzeňském kraji hodnoty 1 850 kg na 1 obyvatele. Objem vyprodukovaného podnikového odpadu a jeho charakter determinuje do jisté míry i odvětvová struktura výroby. Nejvyšší podíl v kraji na produkovaném podnikovém odpadu má odvětví stavebnictví, a to 48,5 % (především odpad stavební a demoliční), výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (14,2 %) a některá vybraná odvětví zpracovatelského průmyslu (zejména kovovýroba). Jedním z možných indikátorů environmentálního pilíře udržitelného rozvoje je hodnota produkce podnikového odpadu vztažená k hrubému domácímu produktu (dále jen HDP) jako základnímu ukazateli, jehož výše je rozhodujícím kritériem pro hodnocení ekonomické úrovně jednotlivých regionů. V Plzeňském kraji produkce podnikového odpadu v přepočtu na tis. Kč HDP zaznamenala od roku 2006 výrazný pokles (z 11,6 kg/tis. Kč HDP na 6 kg/tis. Kč HDP v roce 2010). I přes příznivý vývoj tohoto ukazatele se Plzeňský kraj řadí na 12. místo v ČR.

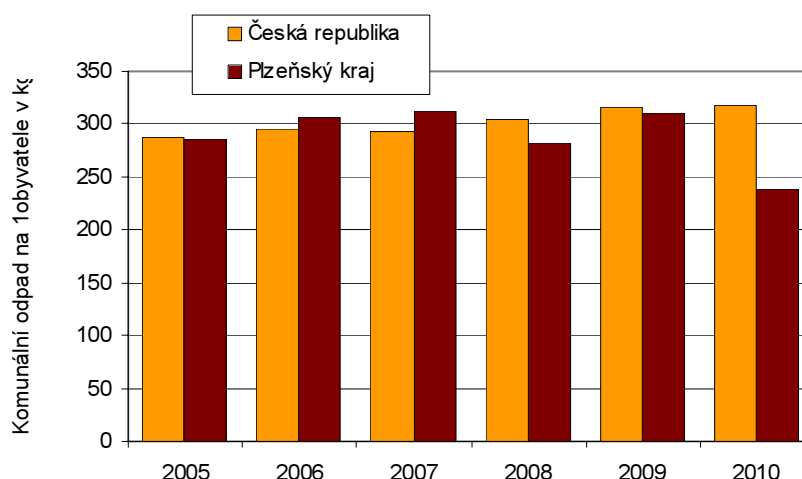
*Klesající trend má
i odpad komunální*

V Plzeňském kraji bylo v roce 2010 vyprodukováno 136,9 tis. tun **komunálního** odpadu. Z hlediska způsobu sběru komunálního odpadu největší podíl připadal na běžný svoz (65 %). V retrospektivním pohledu lze pozorovat příznivé trendy většího využití možností tříděného odpadu a svozu odpadu objemného. Běžný svoz naopak vykazuje mírně klesající tendenci. Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu z celkové produkce tohoto odpadu dosáhl v Plzeňském kraji 18,6 %, což představuje druhou nejvyšší hodnotu v ČR (za krajem Pardubickým), přičemž republikový průměr dosahoval hodnoty 15,9 %. Plzeňský kraj se ve sběru odděleně sbíraných složek komunálního odpadu drží již delší dobu ve srovnání v rámci ČR na předních místech. V přepočtu produkovaného komunálního odpadu na 1 obyvatele došlo proti roku 2006 k výraznému snížení, a to o více jak pětinu. V roce 2010 dosáhla hodnota tohoto relativního ukazatele 239 kg na obyvatele, což i proti roku 2009 představovalo snížení o 23 %. Dosažená hodnota v roce 2010 posunula Plzeňský kraj na první místo v České republice (z osmého místa v roce 2009).

*Podíl manipulovaného
odpadu se na celkové
produkci odpadů
pohybuje kolem 96 %*

Celkové množství odpadů, se kterými bylo v Plzeňském kraji manipulováno, se v absolutní výši snižuje. V přepočtu na vyprodukovaný odpad však zjišťujeme, že předmětem nakládání bylo 96 % vyprodukovaného odpadu, což je téměř o 18 procentních bodů více než v roce 2006. Objem nebezpečného odpadu i jeho podíl na manipulovaném odpadu mírně kolísá. V roce 2010 dosáhl tento podíl hodnoty 1,4 %, což představuje zvýšení proti roku 2006 o 0,7 procentních bodů. Ve srovnání s předchozím rokem 2009 se tento podíl mírně snížil, a to o 0,3 procentního bodu. Podle způsobu nakládání převládá využívání, které tvoří téměř jednu třetinu manipulace s odpadem (zejména recyklace) nad odstraňováním (18 %), kde nejčastějším způsobem likvidace je skládkování (16,3 %). Podíl recyklovaného odpadu (včetně regenerace) z celkového objemu manipulovaného odpadu činil 17,1 % a zajistil tak Plzeňskému kraji páté místo v republikovém srovnání. S více jak polovinou odpadů je v kraji nakládáno ostatními způsoby, nejčastějším je využití odpadů na terénní úpravy (36,3 %). Základní prioritu v environmentální oblasti je upřednostňování využití odpadů před jejich odstraňováním. Skládkování a spalování představuje v mnoha případech zdroj znečištění životního prostředí zejména půdy, vody a ovzduší s negativním dopadem do krajinných ekosystémů.

Graf č. 24 Produkce komunálního odpadu v kraji a ČR v letech 2005 až 2010

Výdaje na ochranu životního prostředí

Objem pořízených investic na ochranu životního prostředí výrazně klesl

Přestože objem pořízených investic na ochranu životního prostředí podle místa investice v přepočtu na 1 obyvatele vykazoval od roku 2006 rostoucí tendenci s kulminací v roce 2009, v roce 2010 již došlo k výraznému snížení, a to o více jak polovinu. Hodnota 1 994 Kč na obyvatele v roce 2010 se téměř vrátila na hodnotu v roce 2006 (1 842 Kč na obyvatele). Tato nepříznivá situace odsunula Plzeňský kraj na desáté místo v rámci ČR. Pro analýzu struktury pořízených investic na ochranu životního prostředí jsou dostupná pouze data podle sídla investora. Analýzou těchto dat dojdeme k závěru, že podstatná část finančních prostředků je směřována do ochrany ovzduší a klimatu (45,6 %) a další poměrně velká část do nakládání s odpadními vodami (25,9 %). Ve struktuře neinvestičních nákladů jsou finanční prostředky směřovány především do oblasti nakládání s odpady.